

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 107820/6

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיין:

הרב אליהו אריאל אדרי

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד חגית אלוש)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר הרב אשריאל עטיה)

הנדון: סמכות ביה"ד לדון באכיפת סעיף של תשלום כתובה בהסכם גירושין

החלטה

בפנינו תביעה לאכיפת הסכם, ומנגד טענה של חוסר סמכות.

א. רקע עובדתי

הצדדים חתמו על הסכם גירושין ביום ז' כסלו תשס"ג (12.11.02), והתגרשו כדמו"י בו ביום. בסעיף ד של ההסכם, נאמר:

האשה תקבל סך 52,000 ש"ח תמורת כתובה בתשלומים כדלהלן: כספי הפיצויים שיקבל הבעל יעברו לאשה והיתרה תשולם בהסדר בין הצדדים ובאם תתעורר בעיה כלשהי ביה"ד יסדיר את הסדרי התשלומים הנ"ל.

ביום ח' בתמוז תשע"ו (14/07/2016) הגישה ב"כ האישה תביעה לאכיפת ההסכם, עפ"י סעיף 6 לפקודת בזיון וסעיף 7א לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות). לטענתה, כספי הפיצויים לא הועברו לידי האישה וטרם הוסדר תשלום דמי הכתובה, ובכך הבעל הפר את סעיף הנ"ל בהסכם.

לטענתה, האישה פנתה כבר להוצל"פ למימוש ההסכם, אך הבקשה נדחתה לאור הכתוב בהסכם: "ובאם תתעורר בעיה כלשהי ביה"ד יסדיר את הסדרי התשלומים הנ"ל".

בדיון שהתקיים ביום ה' במרחשון התשע"ז (06.11.2016) טען ב"כ הבעל לחוסר סמכות של ביה"ד. על אף זאת, הסכימו הצדדים להשמיע את טענותיהם באותו דיון, כאשר החלטה תינתן רק אם יתברר שיש לביה"ד סמכות. כמו כן נתנו את הסכמתם שהנושא ידון בדיין יחיד, כמובא בפרוטוקול הדיון.

לגופו של ענין, מדברי הצדדים עולה שכספי הפיצויים, שהיו בסך 12,605 ₪ ביום 1.4.2003, עדיין מופקדים במקום עבודתו של הבעל. בנוסף, הבעל הציג קבלות בכת"י על סכומים שנתן לאשתו בתאריכים שונים, חתומות בכת"י האישה. הסכום המצטבר של הקבלות הוא כ-25,000 ₪.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל וב"כ טענו שהבעל כבר שילם את מלא הסכום לאשה, במזומנים ובהעברות בנקאיות. מנגד, האשה טוענת שלא קיבלה את כל הסכום, וגם ביחס לחלק מהקבלות מעלה טענות שונות. בכל מקרה, גם אם נצרף את הסכום הרשום בקבלות וסכום הפיצויים שנותר במקום עבודתו של הבעל, לא הגענו לסכום הנקוב של 52,000 ₪.

לאור עמדת ב"כ הבעל שביה"ד נטול סמכות לדון בתביעה לאכיפת ההסכם, ביה"ד הורה לצדדים להגיש סיכומים בנושא הסמכות.

ב. טענות הצדדים

ב"כ הבעל טען שאין מקום למהות התביעה, "מפני שאין עוררין כי המבקש ציית להוראות בית הדין אלא הוויכוח הוא האם נסתיים החוב או לא". בנוסף, בסעיף הנ"ל בהסכם אין תאריך לסיום החוב, שאמור להשתלם בהסדר בין הצדדים. זאת ועוד, המקום למימוש פסק דין ובירור ביצוע התשלומים הוא בהוצל"פ, לפי סעיף 19(א) בחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967:

חייב הטוען שמילא אחר פסק הדין או שאינו חייב עוד למלא אחריו, כולו או מקצתו, עליו הראיה, ורשאי רשם ההוצאה לפועל לקבוע אם ובאיזו מידה מוטל עוד על החייב למלא אחר פסק הדין.

מאידך, אם מדובר בתביעה חדשה, לפי סעיף 3 לחוק בתי הדין הרבניים, לבית הדין סמכות לדון בוויכוח בין בני הזוג רק בתנאי שהנושא נכרך כדין בתביעת הגירושין, ותובענה זו לא נכרכה. זאת ועוד, בבג"צ 2898/03 פלונית נ' ביה"ד הגדול נקבע שאם תביעת הגירושין הסתיימה ובני הזוג התגרשו, שוב לא קיימת סמכות הכריכה בידי בית הדין לדון בסכסוכים בין בני הזוג.

לעומתו, ב"כ האישה טענה שהבעל שילם רק חלק מהחוב, ובכך הפר את ההסכם, אשר ניתן לו תוקף פסק דין. יש לראות בו כמי שהפר צו של בית דין רבני, בהתאם לסעיף 7(א) לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), תשט"ז-1956, הקובע כי כאשר ביה"ד דן בדבר שבשיפוטו יהיו לו סמכויות עפ"י סעיפים 6 ו-7 לפקודת בית המשפט. שם נקבע בסעיף 6:

"בית המשפט [...] תהא להם הסמכות לכוף אדם בקנס או במאסר לציית לכל צו שניתן על ידם והמצווה לעשות איזה מעשה או האוסר לעשות כל מעשה."

עוד טענה, כי כאשר ביה"ד הרבני מאשר הסכם גירושין הוא קנה סמכות לדון בכל שאלה שתעלה בגין הסכם זה. היא ציינה לפסקי דין מאת ביה"ד בחיפה (תיק 100749/5) מיום כ"ז בשבט התשע"ג (7.2.2013) וכן (תיק 531026/9) מיום ה' בכסלו התשע"ג (19.11.2012), אשר הביאו את דברי השופטת נאור בבג"ץ 1607/11 פלונית נ' בית הדין הרבני:

אין חולק כי לבית הדין הרבני סמכות לדון בביטולו או בשינויו של הסכם גירושין, לתת החלטה המבהירה את פסק הדין לגירושין, לאכוף את ביצועו בדרך של מתן צו על פי פקודת בזיון בית המשפט, וכן למנות כונס נכסים לביצוע פסק הדין כאשר מתעורר צורך מיוחד.

לדבריה, לא מדובר בתביעה חדשה, אלא בתביעה לאכיפה של הסכם הגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנוסף, הרי בהסכם הגירושין אשר קבל תוקף פסק הדין נכתב מפורשות כי "אם תתעורר בעיה כלשהי ביה"ד יסדיר את הסדרי התשלומים הנ"ל". נמצא שאין כאן פס"ד סופי, ולביה"ד סמכות נמשכת לדון בסוגיה של התשלומים, כמבואר בפס"ד הנ"ל מביה"ד בחיפה:

כאשר ניתן להסיק שהסכם גירושין שקיבל תוקף פסק דין בבית הדין, אין בו סוף פסוק לכל העניינים שנכרכו בגירושין וצפויה התדיינות נוספת בין הצדדים באותם עניינים – ואין נפקא מינה אם מדובר בענייני רכוש או בעניינים אחרים – כי אז אין זה אלא פסק דין חלקי, וקיימת לבית הדין הרבני סמכות נמשכת להשלים את הדיון, ולדון גם בכל המחלוקות העתידיות בנושאים הנזכרים בהסכם.

זאת ועוד, בבג"ץ 5385/95 ו' ורבר נ' מ' ורבר ואח' פ"ד נב(5) 817, 838 נקבע שאין מניעה שהצדדים להסכם יסכימו במפורש כי אותה ערכאה שאישרה את ההסכם תהיה בעלת סמכות לדון גם בכל המחלוקות העתידיות בנושאים הנזכרים בו.

ג. דיון

בבואנו לסכם בקיצור את טענות הצדדים, עולה כי ב"כ הבעל טוען שהבעל שילם את כל החוב, ובכך אין מקום לאכוף ציות משום בזיון בית הדין, אלא יש לברר את תשלום החוב במסגרת הוצל"פ. כמו כן, אין לביה"ד סמכות לדון בתביעה חדשה.

ב"כ האשה טוענת שלא שילם את מלוא החוב ולכן יש לאכוף ציות משום בזיון ביה"ד, כיון שלא ניתן לאכיפה בהוצל"פ. בנוסף, יש לביה"ד סמכות נמשכת כיון שמדובר בפס"ד חלקי, ומשום שהצדדים הסכימו לתת סמכות לביה"ד שאישר את ההסכם.

לגבי הטענה הראשונה, ציות לצו ביה"ד, ככל שהבעל טוען שפרע את מלוא החוב, צודק ב"כ הבעל שלא ניתן לאכוף את ההסכם מכוח בזיון ביה"ד עד שיתברר שאכן מפר את הצו. בנוסף, בסעיף 6(ב) לפקודת בזיון בית המשפט, נקבע:

"לא ינתן צו המטיל קנס או מאסר אלא אם כן הוזמן הממרה להופיע ונענה להזמנה, או כשלא בא מעצמו, הובא לפני בית המשפט בצו תפיסה כדי להראות טעם מדוע לא ינתן נגדו צו כזה."

הרי שהבעל הוזמן והופיע ונימק למה לא ינתן צו המראה נגדו, שהרי לטענתו קיים את הצו. נמצא, שאין אפשרות לאכוף ציות לצו ההסכם עד אשר נדון בגופו של ענין, האם החוב טרם שולם ובכך הייתה הפרה של ההסכם. על כן עלינו לתת את הדעת לשאלה השנייה, האם בסמכות בית הדין לדון בגופו של ענין בנוגע לפירעון הכתובה.

ככל שמדובר בתביעה חדשה, ב"כ הבעל הפנה לבג"ץ 2898/03 הדין בשאלה של הגירת ילדים ע"י האם לאחר קביעת משמורת אתה. שם כתבה השופטת ביניש שבית הדין לא רכש סמכות לדון בשאלת ההגירה מכוח כריכה, כיון שהוגשה התביעה רק לאחר גירושין הצדדים:

"השאלה המונחת לפתחנו הינה אם בדין פסק בית-הדין הרבני כי בסמכותו לדון בתביעה החדשה שהגיש המשיב להעברת החזקת הבנות לידי וולאיסור על הגירתן מישראל. אין חולק כי בית-הדין הרבני חסר סמכות ראשונית-מקורית להיזקק לתובענה האמורה: ראשית, המשיב הגיש את תביעתו החדשה לבית-הדין הרבני לאחר שהתגרש מהעותרת, לפיכך אין מדובר בסמכות שיפוט ראשונית מכוח כריכה בתביעת גירושין, כאמור בסעיף 3

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953 (להלן – חוק שיפוט בתי דין רבניים).

אולם, בנידון דידן לא מדובר בתביעה בנושא חדש אשר רק עכשיו עלה בפנינו, אלא ביצוע תשלום הכתובה כפי שהוסכם בהסכם הגירושין, וכפי ציינה ב"כ האישה. לכן, הדברים הנ"ל אינם עניין לנידו"ד.

אולם, יש להפנות לבג"ץ 6103/03 לוי נ' ביה"ד הרבני הגדול פ"ד מח(4) 591 ("סימה לוי") ובבג"ץ 8608/03 אמיר נ' ביה"ד הרבני הגדול ("סימה אמיר"). שם, בעניין אכיפת סעיף שיפוי עבור תביעת מזונות בהסכם גירושין, הגביל הבג"ץ את סמכותו של ביה"ד לאכוף הסכם גירושין לאחר פס"ד חלוט.

על אף זאת, הדברים שם נאמרו לגבי פס"ד סופי וחלוט, אשר ביה"ד השלים בו את מלאכתו, והתעורר אח"כ סכסוך באכיפת ההסכם. כך היה בסעיפי השיפוי, אשר לאחר עריכת ההסכם שוב לא היה צורך לביה"ד להיות מעורב בנושאי ההסכם, ועילת השיפוי עלתה רק אח"כ. אולם, במצב של פס"ד חלקי בו נשאר צורך לביה"ד להיות מעורב בנושאי ההסכם, נשאר לביה"ד סמכות נמשכת, כפי שציינה ב"כ האישה מתוך פסקי הדין של ביה"ד חיפה.

בנידו"ד, אף שקבע ביה"ד שעל הבעל לשלם סך 52,000 ₪ לתשלום הכתובה, אין בכך פס"ד סופי וחלוט, כפי שציינה ב"כ האישה, כיון שאופן התשלום לא הוגדר באופן סופי, ונשאר ל"הסדר בין הצדדים ובאם תתעורר בעיה כלשהי ביה"ד יסדיר את הסדרי התשלומים הנ"ל".

הדברים התבארו והתבהרו עוד בפס"ד מביה"ד באר שבע (תיק 978295/4), תוך ציון לפס"ד מוקדם בנושא מביה"ד בתל אביב-יפו (תיק 313373/3) מיום י"א באייר התשע"א (15.05.2011), שם נכתב:

פסק הדין בפרשת סימה אמיר חזר, בין היתר, על הקביעה המשפטית היסודית לפיה מחזיק בית הדין בסמכות שיפוט ראשונית מכוח סמכות שנקנתה כדין, כל עוד לא ניתן באותו ענין פסק דין סופי ובלתי מותנה:

"...כך נתונה סמכות טבועה לערכאה השיפוטית, ולבית הדין בכלל זה, להמשיך ולהחזיק בידיה סמכות שיפוט לגבי נושא התלוי ועומד מלפניה עד לסיומו של ההליך. כל עוד לא ניתן פסק דין סופי, נמשכת סמכות השיפוט עד אשר תסיים ערכאת השיפוט את מלאכתה. משניתן פסק דין סופי ובלתי מותנה, תמה המלאכה" (פרשת סימה אמיר, פסקה 14).

כדי להיוודע אם פסק הדין סיים את הסכסוך בפסק דין סופי ובלתי מותנה, יש לקרוא את פסק הדין ולבחון את הוראותיו. לעניין זה, הסכם גירושין שניתן לו תוקף של פסק דין, כמוהו ככל פסק דין אחר.

תימוכין לכך מצויים אף בפס"ד "סימה לוי" עצמו, בו כתב בכ' השופט חשין (עמ' 607):

"תורה ברורה היא, שגוף בעל סמכות שיפוט ממשיך ומחזיק בידיו סמכות שיפוט על נושא התלוי ועומד לפניו, והוא עד אם נסתיים ההליך. היא אשר יהא נושא הדיון, התמשכותה של סמכות השיפוט נגזרת מן ההליך שבו מדובר, ובדרכו של ההליך.

הליך שטרם נסתיים - ערכאת שיפוט מחזיקה בסמכות להמשיך ולהידרש לו, ואילו הליך שנסתיים - אותה ערכאת שיפוט סיימה את מלאכתה, היא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

FUNCTUS OFFICIO, והמבקש להידרש שוב לשיפוטה של אותה ערכאה חייב לפתוח בהליך חדש.

בנידו"ד, כפי שהוזכר, אופן התשלום נשאר פתוח להסדר בין הצדדים או בית הדין. נמצא שלפי עניינו של ההסכם, לא תם מלאכת ביה"ד עם אישור הסכם הגירושין, ועליו להמשיך ולפקח על הסדר התשלומין.

זאת ועוד, בנידו"ד מדובר בתשלום כתובה, שלא בכל פס"ד הנ"ל שדנו בענייני רכוש כלליים. המעיין בפס"ד "סימה לוי" ייווכח שהיסוד להגבלת הסמכות נעוץ בכך שלתביעות רכוש עפ"י חוק ביה"ד זקוק לכריכה, או להסכמת הצדדים בנושא שהוא כלול בענייני המעמד האישי המנויים בסימן 51 [לדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל](#), 1922. לכן, לאחר הגירושין וסיום מלאכתו, עולה השאלה של סמכות ביה"ד לאכוף סעיפי רכוש. אולם, כתובה הוא עניין מובהק של "ענייני נישואין וגירושין", אשר לביה"ד סמכות ייחודית בו מכוח חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, כמבואר בסעיף 1 לחוק הנ"ל:

"ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם היחודי של בתי דין רבניים."

דבר זה הוא מושכל ראשון, וכן מפורש בפס"ד מביה"ד הגדול בירושלים (תיק 1089941/1) מיום כ"ב במרחשון התשע"ז (23/11/2016):

הדין בענייני הכתובה היא בסמכות ייחודית של בית הדין בלבד כחלק מ"ענייני נישואין וגירושין" בהתאם להוראת [סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים \(נישואין וגירושין\)](#), תשי"ג-1953: "ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם היחודי של בתי דין רבניים". וכפי שנתפרשו הדברים בפסקי דין רבים.

בית הדין אינו זקוק לכריכה, להסכמת הצדדים, או לסמכות נמשכת בכל הקשור לכתובה ותשלום כתובה. יש לה סמכות ייחודית מקורית בדבר, כבשאר ענייני נישואין וגירושין. בכך, כל האמור בבג"ץ סימה לוי וסימה אמיר לגבי סמכות ביה"ד באכיפת סעיפים ממוניים בהסכם גירושין, אינו שייך לסעיפים הקשורים לכתובה.

נבהיר את הדברים עוד. נקודת המוצא של פרשת סימה לוי היא שסעיף השיפוי בהסכם הגירושין הוא תנאי חוזי, ולכן אינו כלול בסמכותו המקורית של ביה"ד לאחר שנשלם עניין הגירושין. וז"ל כב' השופט חשין (עמ' 602-603):

10. סמכויותיו של בית הדין הרבני כערכאת שיפוט הפועלת מטעם המדינה תימצאנה, כידוע, [בחוק שיפוט בתי דין רבניים \(נישואין וגירושין\)](#), תשי"ג-1953 (להלן נכנה אותו - חוק שיפוט בתי הדין). סמכויות אלו הינן בחלקן סמכויות ייחודיות ובחלקן הן סמכויות ה"מקבילות" לסמכותו של בית המשפט האזרחי. בהקשר זה תיזכר הוראת סעיף 9 לחוק שיפוט בתי הדין, ולפיה: "בענייני המעמד האישי של יהודים כמפורט בסעיף 51 [ל'דבר המלך במועצתו על ארץ-ישראל](#), 1922-1947' או בפקודת הירושה, אשר בהם אין לבית דין רבני שיפוט יחודי לפי חוק זה, יהא לבית דין רבני שיפוט לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך". סמכויותיו אלו של בית הדין הרבני הינן סמכויות מקוריות (ראשוניות) לדון בנושא פלוני ולהמשיך ולדון בו עד גמירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם קנה בית הדין הרבני סמכות מקורית לדון בעניינינו שלנו, לאמור, בבקשת האיש לאכוף על האישה את הסכם השיפוי? האם אכיפת הסכם שיפוי כשלנו עולה ברשת סמכויותיו של בית הדין הרבני?

11. הסכם שיפוי בתורת שכזה - ועניינינו הוא בהסכם שיפוי - מסוג עצמו כחווה מסוג מיוחד, ונמנה הוא עם משפחת החוזים שמשפט החוזים הכללי שולט בו. ההסכם הוא חווה ככל החוזים, והפרתו היא הפרת חווה, קב ונקי. [...]

12. השאלה הנשאלת היא אפוא זו: האם קנה בית הדין הרבני סמכות מקורית לאכוף חובת שיפוי חוזית שזכתה לקבל תוקף פסק-דין של בית-דין רבני? דומני שהתשובה לשאלה היא בשלילה. עניינינו הוא, כאמור, בתביעה לאכיפת תניה חוזית המצויה בהסכם שכרתו ביניהם איש ואישה שנתגרשו. אין מדברים אנו ב"ענייני נישואין וגירושין" (כלשון סעיף 1 לחוק שיפוט בתי הדין): הנישואין אינם עוד, בני הזוג נתגרשו, ומעשה הגירושין תם ונשלם. אין המדובר אף בעניין "הכרוך בתביעת הגירושין" (כלשון סעיף 3 לחוק שיפוט בתי הדין), ומאותו טעם עצמו ש"הגירושין" נסתיימו וממילא אין תביעת השיפוי נלווית אליהם ונכרכת בהם. כל עילות התביעה בנושא הגירושין ובלווייני הגירושין נבלעו ונטמעו כולן בפסק הדין שאישר את ההסכם. תביעה לבית הדין הרבני עתה מייסדת עצמה על עילה חדשה שנושאה אכיפת הסכם, או: אכיפת פסק-דין-שבממון.

בשונה מסעיף שיפוי או סעיף רכושי אחר, הכתובה במהותה היא מ"ענייני נישואין וגירושין", וכנ"ל. לכן, היא נמצאת בסמכותו המקורית של ביה"ד לדון בו עד גמירה. במסגרת ענייני נישואין וגירושין על ביה"ד לפקח על תשלום הכתובה כראוי, וככל אשר יתעורר צורך להכרעה שיפוטית בנושא, בית הדין הרבני היא הערכאה המוסמכת לכך לפי חוק.

יחד עם כל האמור, אם ביה"ד יראה נכון לעשות כן, הוא רשאי להפנות את הצדדים להוצל"פ לברר את טענות הפירעון שלעבר ו/או לאכוף סכום נוסף שיקבע. נציין שאף ב"כ האישה הסכימה לכך שטענות הבעל לתשלום הכתובה יתבררו בלשכת ההוצל"פ אם ביה"ד ייתן הוראה כן.

ד. מסקנה

לאור כל האמור, לביה"ד הסמכות לדון בתשלום הכתובה של הצדדים.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של בעלי-הדין.

ניתן ביום ו' בשבט התשע"ז (02.02.2017).

הרב אליהו אריאל אדרי